

Dat onafgebroken, dat bestendige, dat niet afwisselende, maar voortdurend stand houdende is eigen kenmerk van de existentie der wereld voor Gods troon. Er is in het Vaderhuis geen tijd, maar er is eeuwigheid, en daarom is er geen afbreken van het leven in een nacht, is er geen overgang van den morgen op den middag, maar blijft het er een eeuwige morgen. Er is geen stilstand en weer beginnen. Geen uitscheiden en dan weer aanvangen. Er is geen intermezzo van rust of verpozing. Het is een eeuwig welend en in zich zelf terugkeerend leven, zonder verspillen van kracht en daarom zonder behoefte aan verandering. Er is geen ontwikkeling meer en daarom geen overgang van toestand in toestand denkbaar.

Er is geen afbreking noch storm in de volheid der zaligheid, die eeuwiglijk vloeit in uitstroom, en daarom drukt dat „onafgebroken” in het 2e Deem zoo juist en grijpbaar het merkteken van het bovenaardsche, van het Godgewijde, van het Koninkrijk der hemelen uit.

En nu klinkt het ons wel wonderbaarlijk toe, als de apostel ons vermaant: „Biddende ophouden,” of „verblijd u te allen tijde,” of ook als de psalmist zingt: „Ik stel den Heere geduriglijk voor mij,” „ik zal dan gedurig bij U zijn,” of wel: mijne oogen zijn geduriglijk op den Heere,” maar in verband met dien „onafgebroken” toon van het hoogere leven, voelt wie aan Gods verborgen omgang niet vreemd is, van dat geduriglijk, van dat zonder ophouden, van dat te allen tijde toch de heilige klem.

Want liet er wel op, „geduriglijk” beteekent somtijds wel: „zoo nu en dan.” De verpleegster in het hospitaal gaat gedurig de haar toe vertrouwd zieken rond. Maar zoo is het hier niet bedoeld. Als de psalmist zingt: „Mijn oogen zijn geduriglijk op den Heere,” dan heet dit in het Hebreeuwsch niet „af en toe,” maar: „aldoor en zonder ophouden.”

Het wil zeggen: Mijn zielsoog nooit van mijn God af, maar altoos op mijn Vader in de hemelen gericht.

Het beduidt, dat ge in uw verborgen omgang met uw God, niet uw God in den tijd neertrekt, maar u door uw God in het eeuwige laat opheffen.

Verborgen gemeenschap met uw God is voortdurend van wat hemelsch in zijn wezen is.

Het is geen muziekinstrument, waarvan ge nu eens de toonen ontlokt, om straks de registers weer toe te schuiven, maar een orgel dat uit zichzelf klank geeft, en dat slechts wacht op uw oor om u zijn hemelsche klanken te doen opvangen.

En zeg nu niet, dat altoos bidden, aldoor in God zalig zijn, zonder ophouden op Hem staren, Hem altoos u voor oogen stellen, en geduriglijk uw oogen op Hem houden, eenvoudig onmogelijk is, want dat uiteraard ons menschelek leven, dat uw omgeving, dat uw beroep, dat uw levensstaak u dat kortweg verbiedt.

Immers in dien zin opgevat wist en David en Paulus het ook wel, dat ons leven geen eindeloze devotie en de wereld geen kloostertel is.

Maar zoo is het dan ook noch door den apostel noch door den psalmist bedoeld. Zeker, er zijn oogenblikken, dat we ons, eenzaam en met God gemeenzaam, op de knieën laten neergeligen, en niets doen dan bidden. Er zijn oogenblikken, dat we ons afzonderen en peinzend of verbijsterd neerzitten, om ons in ons denken aan God te verliezen. Er zijn oogenblikken, dat we al wat tot dit leven behoort van ons afschudden, om alleen in de dingen van het verborgen leven bezig te zijn.

En het moet erkend, voor wie pas begint, is dit veelal de eenige vorm, waarin hij zich het bidden, waarin hij zich zijn omgeving met zijn God, en waarin hij zich het zien op zijn God denken kan.

Het leven van zulk een is dan ook in twee deelen gedeeld. Een breed zich uitstrekkend leven in de wereld zonder God, en daarnaast een uiterst klein leven met zijn God en buiten de wereld.

Hij heeft dan wel iets van het Koninkrijk der hemelen gegrepen, maar het leven van de wereld is dan toch nog zijn eigenlijke leven, en als een oase in de woestijn van dat wereldsche leven komen dan af en toe oogenblikken in, die hij aan zijn God wijdt.

En zo lang het zoo staat is er natuurlijk van een bidden zonder ophouden, van een te allen tijde verblijd zijn, van een voortdurend bij zijn God zijn, nog geen sprake.

Het is dan nog geen inwonnen bij zijn God, maar een wonen in de wereld, om uit die wereld nu en dan uit te gaan, en zijn God voor een kort oogenblik op te zoeken. Dan bidt hij even. Even denkt hij aan zijn God. En dan is het weer uit. Dan gaan de gesloten oogen weer open voor de wereld, en in het leven van die wereld slijt hij verder den langen dag.

Dat is de existentie van iemand, die van de vier-en-twintig uren die elk etmaal heeft, eracht op zijn legerde, meer dan vijftien in de wereld doorbrengt, en alles saam genomen nog geen half uur bij zijn God verkeert.

En wel is het door zulken vaak beproefd, om zich nu en dan een half uur langer in de eenzaamheid terug te trekken, en zich te verliezen in heilige overpeinzing, maar het leven is zoo druk bezet, het rolt zoo rusteloos voort en voort, en maar al te vaak is hem ook in die oogenblikken van zelf isolering de verstrooidheid der gedachten nog te machtig, om zich met wilskracht op het heilige terug te trekken.

En teleurgesteld, geeft men het dan zoo licht op.

Neen, dat bestendige, dat onafgebroken, dat zonder ophouden doorgaande van de gemeenschap met onze God, hangt niet aan ons denken, en kan niet door onzen wil bereikt worden, maar moet vanzelf opkomen uit de innerlijke beweging van het gemoed.

Ge geloof, dat ge een tempel van den Heiligen Geest zijt, alsoo dat God in u woont, en dat dus immers het zijn van God nabij u en het zijn van u nabij uw God, vanzelf plaats heeft, onverschillig of gij er aan denkt of het verget.

God de Heilige Geest komt niet nu eens even in uw hart, om het straks weer te verlaten.

Er is inwoning. Er is een komen eenmaal, om eeuwig bij u te blijven. En zelfs dan als gij niet bidt, of niet weet te bidden, gelijk het behoort, bidt die God in u met onuitpreklijke veruchtingen. Zoo blijft de moeder de wacht aan de sponde van haar pasgeboren wicht waarnemen, al gaat zulks nog geheel buiten het besef van dat kindken om.

De vraag is dus, maar of de innerlijke gesteldheid van uw gemoed alen die heilighing, die ontsluiting voor het Goddelijke bereikt, dat ge gevoel en gewaarwording begint te krijgen van wat er in uw eigen hart, daar binnen, plaats grijpt.

Eerst leeft ge buiten uw hart, en drijft uw hart geïsoleerd als een oledrup op de wateren

van uw leven. Maar allengs komt er ontsluiting. Ge begint iets meer met en in uw eigen hart te leven. En als ge diep genoeg in uw eigen hart doordringt, dan vindt ge daar God den Heiligen Geest, die zich uwer ontfermt.

Dit nu brengt u vanzelf tot een leven in twee fasen. Eenerzijds een leven naar buiten en anderzijds een leven naar binnen. Doch al zijn die twee elkaar eerst vreemd, allengs nadere ze elkaar toch, vermengen ze zich en dringen ze in elkaar door. En ten slotte bereikt ge het standpunt, dat het leven van binnen doorgloei in heel uw uitwendig bestaan, en dat innerlijk, we zeggen niet de helder bewuste, maar toch de met de voelhorrens van uw ziel gevoelde gemeenschap almeer onafgebroken doorgaat.

Eerst is dit dan zuivere, heilige mystiek. Niets meer.

Maar ook hierbij blijft het niet. Ongemerkt toch begint steeds meer ook uw zielsoog de klare werkelijkheid te ontdekken, dat uw God niet alleen woont in uw hart, maar ook in het uitwendig leven om u heen de overal tegenwoordige, de alles besturende, de almachtige en de al voziende Werker is.

Zoo begint ge een oog te krijgen voor een God die in alles, bij alles en door alles op u aandringt.

De toon, die diep uit uw hart opkluit, ontvangt zijn echo, zijn weerklink uit heel het leven, waarin ge uw roeping vervult. Wat vroeger in dat leven u atrok en op u zelf terugwierp, begint nu met wonderbare omarming u steeds meer naar uw God toe te trekken. En niet met redeneering, niet met uitgesproken gedachten, maar in de onmiddellijke gewaarwording van het zieleleven zelf, begint uw God u inwendig als uitwendig schier zonder eind het oog voor zijn Majesteit te ontsluiten.

Zonder stoort dat dan weer. Het is zoo. Maar ook waakt nooit in uw hart de haat tegen uw eigen zonde sterker op, dan zoo te telkens storend een wanclank werpt in het accoord van uw levenspalm.

En te breken met uw zonde, om u weer in aanbidding en zalige gemeenschap te verliezen, wordt dan de vanzelf opkomende aandrift in uw hart.

Amsterdam, 17 Febr. 1905.

Eer is teer.

Prof. Lindeboom is bezig in de *Basin* in een reeks artikelen zich te verantwoorden over het „geheime stuk”.

Zoodra deze reeks ten einde is, zullen we dienen van replek.

Thans veroorloven we ons slechts ééne opmerking.

Prof. Lindeboom beschuldigt ons van spionage of van op slinksche wijze ons te hebben meester gemaakt van een geheim stuk.

Deze beschuldiging raakt onze eer als redactie, en we stellen er daarom prijs op openlijk te verklaren, dat hiervan geen woord waar is.

Het stuk is, hoe doet er niet toe, over de post toegezonden aan iemand, die met den Wachterbond niets uitstaande heeft en het volste recht had, het onze redactie ter inzage af te staan.

Wij verwachten, dat Prof. Lindeboom over deze smadelijke aantijging thans openlijk amende honorabel zal doen. Geloof hij ons niet, dan zijn wij volkomen bereid aan iemand, die buiten deze quaestie staat, volledige inlichtingen te geven en het stuk zelf ter hand te stellen.

Het zonderlingste is echter, dat volgens Prof. Lindeboom de Wachterbond in het geheel geen geheime bond is; al de plannen van dien Bond volkomen het daglicht kunnen zien, en Prof. Lindeboom zichzelf bereid verklaart om de volle verantwoordelijkheid van dit stuk op zich te nemen.

Eilieve, waarom is hij dan zoo bitter boos, dat de *Heraut* dit agendum publiceerde, en hoe kan er dan van spionage sprake zijn?

Bilijke waardeering.

Prof. Pijper, te Leiden, heeft bij de opening zijner colleges een rede gehouden over „den grondslag van de faculteit der godgeleerdheid aan de openbare Universiteiten”. Deze rede, die thans in het Theologische Tijdschrift staat afgedrukt, is in meer dan een opzicht merkwaaardig.

Vooreerst, omdat Prof. Pijper, die als hoogleraar in de Kerkhistorie geacht mag worden, met de geschiedenis der Gereformeerde Kerken op de hoogte te zijn, zoo volmondig erkent, dat de theologie niet in een seminarie mag worden opgesloten:

Bijna eenstemmig hebben de Protestantische kerken van alle landen en door alle eeuwen heen verlangd, dat hare voorgangers zoo mogelijk huane opleiding zouden ontvangen aan de universiteit — niet aan een seminarie, niet aan een kweekschool. Waar de Roomsche kerk altijd door genoeg mede nam, de Protestantische heeft er nooit genoeg mede genomen, tenzij misschien door de omstandigheden gedwongen. In tegenstelling met de beperkte kennis, welke in de seminariën aan de meerderheid der Roomsche Katholieke geestelijken wordt bijgebracht, moesten de predikanten een hogere, meer wetenschappelijke, eene universitaire ontwikkeling desluchtig worden. Inzonderheid de Gereformeerden wilden geen tweedeklas categorieën van voorgangers zoals bij de Roomsche Katholieken, de ééne van betere vorming dan de andere. Het verkeer der jonge theologen in de universitaire omgeving vreesde men niet; integendeel. Men beschouwde deze ruime en vrije wereld als een oefenschool in zelfstandigheid en andere deugden, welke den predikant te stude kunnen komen.

En niet minder om hetgeen hij zegt over de Vrije Universiteiten:

Het is waar, zoo hoor ik mij toeroepen, dat predikanten aan eene universiteit opgeleid moeten worden. Maar waarom niet aan eene vrije universiteit? Zijn de aanstaande voorgangers der Protestanten niet beter op hunne plaats aan eene universiteit, waar het onderwijs in de theologie niet gegeven wordt van wege den den staat, maar van wege hun kerkgenootschap?

Laat mij antwoorden, dat ik niet voornemens ben eene principieele bestrijding te voeren van het zoogenoemde vrije onderwijs, dat men beter deed bijzonder onderwijs te heeten. Bijzondere universiteiten rusten op eene bepaalde wereldbeschouwing, of op het dogma eener kerk. Te Brussel benut men eene vrije universiteit op liberalen grondslag. De Belgische bisschoppen hebben de universiteit te Leuven gesticht op R.-Katholieken grondslag. Noord-Nederland heeft de Vrije universiteit op Gereformeerden grondslag te Amsterdam. Deze instellingen verheugen zich in zekere mate van bloei. Vooral de universiteit te Leuven heeft zich buitengewoon ontwikkeld. De inrichting van zulke bijzondere universiteiten heeft eenige voordeelen.

Ook hier is stellig een groote afstand tusschen ideaal en werkelijkheid. Vooral onder Protestanten, die zooveel prijs stellen op zelfstandigheid, moet het moeilijk, zoo niet onmogelijk vallen, een aantal denkers en werkers binnen de grenzen eener gemeenschappelijke overtuiging op den duur bijeen te houden, zonder dat zich ernstig verschil openbaart, of zonder dat iemand het gevoel verkrijgt van in kluisters te liggen. Overigens kan de bijzondere universiteit uit paedagogisch oogpunt iets vóór hebben, als hre docenten in de diepste gronden overeenstemmen. Ook op het gebied van het onderwijs geldt het, dat eendracht macht maakt. Aan de kweekelingen van bijzondere universiteiten kan het in zeker opzicht ten goede komen, dat hare leeraren samenwerken om hen te vormen in dezelfde richting. Voor ieder individu is het bezit eener welbewuste godsdienstige overtuiging van groote waarde. Dit verhoogt de kracht en schenkt eene vaste leiding aan het denken en handelen. Bij eene talrijke schaar van leeraren en studenten kan de aanwezigheid eener gemeenschappelijke, gods dienste grondovertuiging stellig medewerken om belangrijke dingen tot stand te brengen.

En de faculteit der godgeleerdheid wordt er niet door achteruitgetrokken; integendeel! Zij vindt belangstelling. Het gewicht wordt erkend van de vraagstukken, waarmede zij zich bezig houdt.

Ook hier wordt dus erkend, dat uit paedagogisch oogpunt voor een hogeschool op dogmatischen grondslag zeker veel te zeggen valt.

Natuurlijk verkiest Prof. Pijper voor zich zelf zulk een school niet. Maar dit neemt niet weg, dat dit woord van waardeering ook onzerzijds met waardeering wordt begroet.

Een belangrijk proces.

VIII. (Slot.)

Ons oordeel over de kerkelijke quaestie zelf, die de gemoederen in Schotland nog steeds in spanning houdt, gaven we een vorig maal. In zooverre de kleine groep, die, onder den naam van de Vrije Kerk, pal stond voor de Gereformeerde belijdenis en daarom niet mee wilde gaan met de vereeniging, met de Presbyteriaansche Kerk, verdient zij lof en waardeering. De vereenigde Vrije Kerk heeft op zeer bedenkelijke wijze den band aan de Confessie losgemaakt, ten einde mannen van verschillende richting binnen haar muren te kunnen saamhouden. En de onderscheiding door haar gemaakt tusschen hoofd- en bijzaak, wezen en vorm, doet ons vrezen, dat ook deze Kerk, onder den invloed der verderfelijke nieuwere theologie, steeds meer zal afglijden van het standpunt, eens zoo kloek door de vaders der Vrije Kerk beleiden.

Veel moeilijker is het daarentegen, een oordeel te vellen over het vonnis door het Hoogerhuis gesproken. De rechters waren natuurlijk gebonden aan de in Engeland geldende rechtsbepalingen; zij stonden voor de moeilijkheid, dat het kerkelijk goed gegeven was onder bepaalde voorwaarden, die in de *deed of trust* waren neergelegd. Een juridisch oordeel over de juistheid van hun wetsinterpretatie en van hun opvatting van de *deed of trust* ligt buiten onze competentie en behoort eerder in een rechtsgeleerd tijdschrift, dan in de *Heraut*.

Maar wel veroorloven we ons een kritiek op de algemeene beginselen, waarop dit vonnis rust, omdat die beginselen, geheel afgescheiden van de in Engeland geldende rechtsbepalingen en den eigenaardigen vorm, waarin het kerkelijk beheer bij de Vrije Kerk in Schotland optreedt, voor alle Christelijke Kerken van het hoogste belang is.

We laten daarom de vraag rusten, of de beschouwing van het Hoogerhuis juist is, dat het kerkelijk goed beschouwd moet worden als een „stichting” zoodat het geld ten eeuwigden dage gebonden blijft aan de wilsbepaling der schenkers. In algemeenen zin is deze stelling zeker onjuist en in de praktijk ook niet door te voeren. De kerkelijke goederen worden bijeengebracht niet op een bepaald oogenblik door een bepaald aantal personen, die dit geld vastleggen voor een bepaald doel, maar worden telkens aangevuld door de op elkaar volgende geslachten en kunnen dus niet als een „stichting” worden aangezien. Wanneer de een of andere rijke heer of mevrouw een enorm kapitaal nalat voor een weeshuis of stichting van liefdadigheid, zoodat deze stichting voortaan van de renten van het kapitaal bestaan kan, dan moet de rechter bij een proces wel uitsluitend vragen naar de testamentaire bepalingen, waaronder dit kapitaal geschenken is. Maar zoo is het in de Kerk van Christus niet. Het geld, noodig voor de stichting en het onderhoud der kerkgebouwen, voor uitbetaling van tractementen en pensioenen enz., wordt bijeengebracht niet door enkele personen, maar door de op elkaar volgende geslachten, die de Kerk vormen. De Kerk is een zich zelf voortplantende, nooit stervende, maar altijd levende macht, die daarom niet aan bepalingen van een vroeger geslacht kan gebonden worden. Het is op dien grond, dat de kerkgebouwen, goederen en bezittingen der vroegere Roomsche Kerk in de 16e eeuw aan de Protestanten zijn overgegaan. Was het standpunt, door het Hoogerhuis ingenomen, juist, dan zouden al deze kerkelijke goederen wettig aan de Roomsche Kerk toebehooren. En al willen we nu gezinsins

ontkennen, dat in de 16e eeuw tegenover de Roomschen niet bilijk en rechtvaardig gehandeld is, door hun al het kerkegoed te ontnemen; al gelooven we, dat Prins Willem, die een percentsgewijze verdeling van het goed voorstond, het recht aan zijn zijde had; toch zou het aan de andere zijde even stuitend zijn geweest, wanneer een belangrijk deel der bevolking, dat met de Reformatie meeging, daarom beroofd was van de kerkgebouwen en fondsen, die mede door hun voorvaders waren gesticht of geschenken voor den dienst van God.

Intusschen is het mogelijk, dat de Engelse wetgeving in verband met de *deed of trust*, waaronder het kerkelijk goed in Schotland gesteld was, de handen der rechters bond en daarom geen andere beslissing mogelijk was. Dan zou uit dit proces alleen blijken, hoe gevaarlijk het is het kerkelijk beheer op die wijze te regelen, als dit in de Schotsche kerken geschiedt, en hoe noodig het is in een *deed of trust*, zelf zoodanige bepalingen op te nemen, waardoor de kerk niet voor altijd gebonden wordt aan de wilsbepaling van enkele schenkers van kerkelijke fondsen.

Veel dieper grijpt daarentegen de vraag in, of het standpunt juist is, dat het Hoogerhuis ingenomen, dat het *voortbestaan der Kerk afhangt van het ongeschonden handhaven der eenmaal aangenomen belijdenis*. De rechters die voor het vonnis stemden, hebben het onomwonden uitgesproken, dat het wezen van de Kerk met de Belijdenis saam viel en daarom verandering van de Belijdenis, hoe gering ook, verandering van de Kerk ten gevolge had. Niet, alsof daarom in abstracto het recht betwist werd van een Synode om de Confessie te wijzigen of desnoods geheel af te schaffen en door een andere te vervangen, maar door dit te doen, — dat was het uitgangspunt van het vonnis — hield de oude Kerk op te bestaan, ontstond een nieuwe Kerk en moest deze nieuwe Kerk alle aanspraak op het vroegere kerkegoed prijsgeven. Was er een deel der Kerk, hoe klein ook, dat aan de oude Belijdenis vasthield, dan was dit deel de wettige continuatie van de oude Kerk en kwam het kerkegoed haar alleen en uitsluitend toe.

Ongetwijfeld ligt er in dit standpunt veel, wat degenen, die voor de Confessie strijden, bekoort. Indien de Hooge Raad ten onzent in 1886 zich op het zelfde standpunt geplaatst had, dan zou zijn beslissing geheel anders geweest zijn. Een Kerk gelijk de Ned. Herv. Kerk, die door haar onderteekeningformule nog veel verder den band aan de Confessie losgemaakt heeft dan de Vereenigde Vrije Kerk, zou dan al haar goed hebben moeten afstaan aan de kerken, die aan de oude Confessie weer kracht wilden schenken. En de betekenissen van zulk een vonnis voor het kerkelijk leven onderschatte men niet. De groote massa hangt aan het kerkegebouw; voor menig predikant was de vrees, tractement en pastorie te moeten verliezen, een oorzaak om niet met doleantie of separatie mee te gaan; en de weeshuizen en andere stichtingen konden, zonder de reussachte kapitalen op het Grootboek geplaatst, niet in stand worden gehouden. Het kerkelijk goed is altoos in den kerkelijken strijd een der machtigste factoren geweest, en wanneer het bezit van de kerkelijke goederen gebonden blijft aan de handhaving der Confessie, dan ligt daarin wel degelijk een waarborg, dat de Kerk van haar Confessie niet te lichtvaardig afwijken zal.

Maar al begrijpen wij de aantrekkingskracht, die van dit standpunt uitgaat, toch kan het noch historisch noch principieel verdedigd worden.

Historisch niet, want onze Reformatoren hebben zonder eenigen twijfel de belijdenis der toen bestaande Kerken op grond van Gods Woord gewijzigd. Ze gaven wel niet heel die belijdenis prijs; ze hebben zelfs met nadruk geconstateerd, dat de drie „gehoofdsommen” der oudste Kerk door hen onveranderd werden gehandhaafd; maar de dogma's, die later door de Roomsche Kerk waren vastgesteld op haar concilien, verwierpen ze en ze stelden daartegenover een nieuwe, een gezuiverde confessie. Was het standpunt van het Hoogerhuis juist, dan zouden dus alle Protestantische kerken *nieuwe kerken* zijn geweest; dan is de ware continuïteit bij de Roomsche Kerk te vinden; dan hoort al het kerkegoed in de Protestantische landen nog steeds aan de Roomsche kerk toe. Het is onbegrijpelijk, dat de overigens zoo geleerde rechters dit ernstige bezwaar niet hebben gevoeld en dit argument zelfs niet in debat is gebracht. Onze reformatoren hebben zonder een uitzondering dit confessionalistisch standpunt bestreden en verworpen; volgens hen was de protestantische kerk de oude, de ware Christelijke kerk, die van de dagen der Apostelen af bestaan had, onder Roomsche overheersching een tijdlang was schuil gegaan en nu weer tot openbaring was gebracht.

En ook principieel kan dit standpunt niet verdedigd. Elke protestantische Kerk erkent, dat Gods Woord alleen absoluut gezag heeft; dat de belijdenis der Kerk aan dat Woord moet getoetst worden en daarom elk geloovige het recht heeft, bedenkingen tegen de Belijdenis in te brengen op grond van Gods Woord. Bovendien, de Belijdenis kan nooit een petrafact worden, of ze houdt op de Belijdenis der gemeente te zijn. Telkens komt de Kerk te staan tegenover nieuwe ketterijen, die uitbreiding der Belijdenis noodig maken; veranderen de omstandigheden, waarin de Kerk leeft, en moet de Belijdenis aan die omstandigheden worden aangepast. Wie erkent niet, dat onze catechismus, hoe uitnemend ook als leerboek, toch maar al te duidelijk verraadt den tijd waarin hij is opgesteld. Terwijl er breed wordt gehandeld over de afdwalingen der Roomsche Kerk, die voor onze jeugd vrij wat korter konden worden afgedaan, wordt er met geen woord gesproken over de

dwalingen der ethische theologie, de ongehoorttheorieën der moderne wetenschap, de woelingen van socialisten en anarchisten. Een onveranderlijke Confessie is met het leven der Kerk in strijd.

In zooverre de minderheid van de rechters op dien grond tegen het vonnis hebben geprotesteerd, hadden zij in dit protest geen ongelijk. Niet het feit zelf, dat een kerk in haar confessie verandering aanbrengt, doet de identiteit der kerk te loor gaan. De vraag is slechts, of die wijziging beantwoordt aan hetgeen de Kerk zelf als haar hoogste norma erkent, d. w. z. of die wijziging overeenkomt met het Woord van God.

De verandering in de belijdenis had niet de grond moeten zijn, waarop het vonnis rustte, maar wel dit, dat de Vereenigde Vrije Kerk in schijn haar Belijdenis handhaafde, maar in werkelijkheid den band aan de Belijdenis door haar onderteekeningformule verzwakt had; dat zij niet op grond van een wettig ingebracht gravamen de Belijdenis aan Gods Woord getoetst had, maar een poging had gemaakt om de Belijdenis zoo rekkelijk te maken, dat mannen van verschillende richting, met behoud van eigen inzicht, tot de Kerk konden behooren; kortom, dat zij in plaats van als belijdende Kerk op te treden, den eersten stap had gezet op den weg, die de Belijdenis tot een schijn-belijdenis maakt. Ware dit de grond van het vonnis geweest, dan zou het uit principieel oogpunt onaantastbaar zijn geweest.

Thans dreigt dit vonnis van de hoogste rechtbank, in Engeland de Kerken op het spoor van het Confessionaisme te zullen voeren. Men zal, hoe ernstige bedenking ook tegen eenig deel der Confessie rijst, aarzelen om de Confessie te herzien, omdat elke revisie der Confessie gevaar doet loopen, dat de Kerk haar goederen verliest.

Natuurlijk is hiermede de vraag nog niet beantwoord, hoe de Rechter te oordeelen heeft over een eventuele revisie der Confessie. Al moet formeel het recht der Kerk worden erkend, om haar Belijdenis te mogen wijzigen, daaruit volgt nog niet, dat de vrijheid der Kerk op dit punt onbegrensd is. Ook de minderheid heeft dit niet beweerd, en de dwaze stelling van de Vrije Vereenigde Kerk, dat de Synode met de Confessie doen mag wat ze wil, is door geen rechter uit het Hoogerhuis verdedigd. Eer heeft men het tegendeel doen uitkomen, dat hier een grens moet worden gesteld, hoe moeilijk het ook moge zijn, om die grens in abstracto aan te geven.

Naar ons voorkomt, kan die grens objectief alleen daarin gesteld worden, of de verandering in de Confessie gegrond is op het Woord Gods. Elke protestantische belijdenis erkent, dat de Schrift alleen *norma credendorum et agendorum* is, regel voor ons geloof en leven. Wanneer de Synode de belijdenis wijzigt, en dit tot een proces voor de rechtbank leidt, dan heeft de rechter daarin alleen een objectieven maatstaf om het geschil te beoordeelen. De moeilijkheid schuilt echter hierin, dat de rechter bij de beoordeeling van het geschil steeds in meerdere of mindere mate geïnflueneerd zal worden door zijn eigen opvatting van wat de Schrift zegt, en het subjectieve element dus nooit geheel zal uit te bannen zijn. Gesteld b.v., dat onze Synode Art. 36 wijzigde, een deel der Kerk met die wijziging niet meeging, en dit geschil tot een proces over het kerkegoed leidde, dan zou de rechtbank niet de Confessie zelf tot maatstaf van beoordeeling mogen nemen, welke der partijen de voorzetting der oude Kerk was. De rechter zou in zulk een geval alleen mogen vragen, of de Synode formeel tot zulk een wijziging bevoegd was, en of de wijziging zelf niet in strijd was met het fundament waarop de Kerk gebouwd is, n.l. de Heilige Schrift. Bij die vraag zal natuurlijk alles afhangen van het persoonlijk gevoelen van den rechter zelf, of hij die wijziging in strijd acht met of overeenkomstig het Woord van God.

Het gevaar, dat in zulk een rechterlijke beslissing schuilt, springt genoegzaam in het oog. Zelfs al had men te doen met christelijke rechters, dan zou nog zulk een beslissing voor hen bijna onmogelijk zijn. De eenige veilige weg is daarom o. i., dat de Kerken het nooit tot zulk een proces komen laten, maar trachten, door onderlinge schikking, tot een overeenkomst te geraken. Een geestelijke strijd moet niet door de macht van het stoffelijk goed worden beheerscht.

Corrigenda.

In het stuk, dat wij een vorig maal uit de *Banner of Truth* overnamen, slopen twee zinstorende drukfouten in.

Vooreerst lieten wij Dr. Robbert zeggen, dat de volgingen van Dr. Kuiper zouden aandringen op een revisie van de Nederlandsche Geloofsbelijdenis. Het woord *moeten* viel hier uit. Dr. Robbert beweert n.l. niet, dat zij het doen, maar dat zij krachtens hun standpunt *verplicht* zijn het te doen.

En ten tweede liet de drukker ons zeggen, dat de meerderheid op de Dordtsche Synode het supralapsarische gevoelen in de Canones van Dordt had neergelegd, terwijl natuurlijk bedoeld was het *infralapsarische* gevoelen, gelijk uit het verband reeds duidelijk genoeg bleek.

Uit de Pers.

In de *Basin* geeft Prof. Bouwman enkele nuttige wenken omtrent de zoogenoemde „losmaking” van minder gewilde predikanten van hunne gemeente.

Het is den Kerkeraad niet geoorloofd den dienaar des Woords zonder wettige oorzaak te ontslaan. De K. O. bepaalt hieromtrent in Art. XI dat de Kerkeraad hare Dienaars zonder kennis en oordeel der Classis niet mag verlaten. Het woord verlaten wil hier zeggen: verstooten, wegzenden, dimitteren.

De Classis is deren alles eertijde vergaderd regereet haar nie zij is daar om t zwoel voor de der ambtsdrager

Nu mag een gemeente, den als hij er zelf hier in toetstet naar een roep de verhouding levert dit geem kerkeraad een a goedgekeurd, en meenten en elz zyne nieuwe sta

Maar anders vertrekken en t moet de classis redenen wettig.

Welke de oortigen, staan nie onze vaderen wij zij is i om welke zond of afgiet, en in elk bijsonden, die al of t het ontslag, in wanneer een d gedraagt of de om een dienaar niet waardig gemeente k. n. t kant die in lijn belijdenis handvallen kunnen tusschen kerken zaken van per gebrek aan ve em, kerkeraad den en men elk onbewezen bes men geraakt is is het noodig d ter is, maar d en eertijde n. d. dig is dat de b

De classis e. De ervaring v vloedig getoet de losmaking, in een gemeen gaat in de gem plaats van de knoop eenvoudi kant los van d voor de andere De wijze wa ongeoorloofd.

Het gebeurt t. elijken wandel des Woords. E onvoorlichtig g schuldigheden v ven, in elk geheid in de gem het met den pt van hem onaf bediening des in, en het eln making.

Op een ander in leer en lever mee. Hij is wa van den kerke gepend sin, te geven. En dienaar dat h. wel dat hij nie ging van som. andere dan d schijnt onhoude. De predikant h. Men klaagt bij predikant. En v de zaak verley oederlingen tot het kerkerbarn na lang aanu. het niet anders van de gemeen

Zoo zouden v men. Maar geen making niet al. En tech het om Gods wil, i de predikant e. Wanneer er heeft, dan mo hij gestraft. G daernis mag h recht. Al zou h ten worden, e moet een grom juist dit is d ringen, dat me roekt en teveel.

Zeer vooruit wuun beschu. zaak van de mo moeten zich ve digen weg en e. Het kan ev van schorsing. gelijk blijkt, t saanenleven, t formeerd Kerke des Woords als seltijke kerk. I Groningen in l leeraars van v van zijn ambt wanneer er no beiden blijft t actief ambtelij deen regel g. die losgema. meer het Woo nen, dan zou.

En wat zeer van predikate alle geteekende allerlei verdien een kommersio

Om die rede ken over de. Woords. Derel. blijkt soms t. Zij hebben ook is voor de meester van L. zal ik doen? 7. Maar onderhou on over diende? 2. der kerk is ge wec hem wa stipulatie ge tica Ongelukk. na, die bij.

Wanneer een beginne bezw ook om jaarlij dan komt de l. Immers, de cl der plaatselij wel dringen o. Zal een classie te steunen hij voor den arme lijke kerken d teerd. Een cla. sion, eene pla moet, wanneer gaat, allereen des Woords g.

Vroeger ken om van een d